

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความตื่นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาถึงกระบวนการในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างต่อเนื่องและมั่นคง ตามศักยภาพของแต่ละคน ทั้งในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลและเป็นสมาชิกของสังคม (อาร์จ จันทวนิช, 2539) ในยุคที่เทคโนโลยีสารสนเทศกำลังเฟื่องฟู การพัฒนาคนที่ถูกวิธีนั้นจะต้องพัฒนาให้สามารถเลือกใช้หรือสร้างเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับสภาวะของประเทศควบคู่ไปกับคุณธรรมและจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยีด้วย การจัดการศึกษาเพื่อให้คนของประเทศมีคุณลักษณะดังกล่าว จะต้องอาศัยพื้นฐานของการศึกษากันกว่า วิจัย ทดลอง เพื่อแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ หรือแนวทางในการแก้ปัญหา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข (ชาญชัย อาจินสมาจารย์ และประหยัด ศรีวิหะ, 2528 ; บัญชา อึ้งสกุล, 2537 ; สุดาพร ลักษณ์นาวัน, 2539)

เครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้การจัดการศึกษาตอบสนองนโยบายและแนวคิดดังกล่าวข้างต้น คือ การวิจัยเพราะการวิจัยเป็นกลไกสำคัญที่นำไปสู่การค้นพบคำตอบของประเด็นปัญหาต่าง ๆ ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนา การวิจัยจึงเป็นกิจกรรมที่นำมาใช้ในการศึกษา อาร์จ จันทวนิช (2539) ได้กล่าวถึงความสอดคล้องของการวิจัยกับการศึกษาว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ที่เป็นนักวิจัยที่ดี ส่วนการวิจัยเป็นกลไกสำคัญในการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ซึ่งจะนำไปใช้ในการพัฒนาการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 มีนโยบายส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างนวัตกรรมเทคโนโลยีทางการศึกษา และองค์ความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอนและต่อการส่งเสริมการเรียน (คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) นอกจากนั้นตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้มีการกำหนดแผนงานหลักเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาเพื่อจัดขีดความสามารถในการวิจัยและพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่สามารถขยายขอบเขตการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งให้การวิจัยพัฒนานิสิตนักศึกษาเป็นกิจกรรมสำคัญที่เสริมการเรียนการสอน

ผลจากงานศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับบริหารจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและการศึกษาแห่งชาติ ที่ผ่านมาก็ให้เห็นว่า การจัดการศึกษาเป็นทุกระบบยังคงมีการปรับปรุงแก้ไขเป็นอย่างมาก เพื่อให้ทันสมัยและสอดคล้องสนองความต้องการต่อการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาคน ได้กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ครู และผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ให้เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ในอนาคตอย่างกว้างไกลและแนบชิด ให้ทุกคนสามารถแก้ปัญหาด้วยปัญญา มีเหตุผลที่ลึกซึ้ง นักเรียนต้องคิดเป็น ทำเป็นและแก้ปัญหาได้ ครูผู้สอนต้องใช้สื่อและนวัตกรรมการสอน ผู้บริหารจะต้องสามารถแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้ (สุพล จังสรินทร์, 2538)

กรมสามัญศึกษา (2540) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จึงมีนโยบายให้การสนับสนุนให้มีการค้นคว้าวิจัยเพื่อหาความรู้หรือวิธีการใหม่ ๆ ที่นำไปประยุกต์ใช้กับสภาพการณ์ของการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนรวมทั้งการแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียน โดยเฉพาะในด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2539-2550 ซึ่งได้ระบุไว้ในภาพระเมินความก้าวหน้าของครู ให้มุ่งเน้นที่การวัดประสิทธิภาพของผลการปฏิบัติงานโดยเฉพาะคุณภาพของการเรียนการสอนของผู้เรียน และสนับสนุนให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนควบคู่กันไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2539) และ อารุง จันทวนิช (2539) ที่สรุปว่า ครูผู้สอนควรทำงานวิจัยเพื่อพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนตลอดเวลา และมาตรการที่จะช่วยเสริมสร้างความสอดคล้องของการวิจัยการศึกษาประการหนึ่งคือ การฝึกให้ผู้เรียนมีทักษะและจิตวิญญาณของนักวิจัยที่ดีเพื่อให้ผู้เรียนมีนิสัยใฝ่รู้ มีศักยภาพในการคิดวิเคราะห์และมีทักษะในการเขียนรายงาน

การวิจัยในชั้นเรียน เป็นรูปแบบหนึ่งของการวิจัยทางการศึกษา ซึ่งผู้สอนเป็นผู้จัดทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชาที่ครูรับผิดชอบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาเชิงระบบ แล้วจบลงที่การค้นพบนวัตกรรมที่ครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ภาวินี ศรีสุขวัฒนานนท์, 2531 ; ธีระชัย ปุณณโชติ, 2532 ; ศักยานิเทศก์, 2537 ; บัญชา อิงสกุล, 2539)

การทำวิจัยในชั้นเรียนไม่น่าจะเป็นการเพิ่มงานแก่ครู เพราะเมื่อครูพบปัญหาขณะทำการสอนก็สามารถนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการแก้ปัญหาได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ธีระชัย ปุณณโชติ (2532) ซึ่งกล่าวว่าครูที่คิดรวบรวบหาความรู้และเทคนิคใหม่ ๆ ที่ได้ผลมาใช้ในการเรียนการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น ช.ชนบท (2531) และศักยานิเทศก์ (2532) ได้เสนอแนวคิดที่สนับสนุนการทำวิจัยในชั้นเรียน ซึ่งสรุปได้ว่า การวิจัยในชั้นเรียนเป็นผลงานชนิดหนึ่ง

ที่ครูผู้สอนสามารถจัดทำได้ เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และยังสามารถนำผลรวบวิจัยไปเป็นผลงานทางวิชาการประกอบการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้นได้

จากนโยบายของแผนการศึกษาแห่งชาติ แนวคิดและข้อเสนอแนะของนักการศึกษา ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าการวิจัยในชั้นเรียน มีความจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นให้นักเรียนพัฒนาความรู้ความสามารถให้มีคุณลักษณะตามเป้าหมายของหลักสูตร ผู้บริหารเป็นบุคคลสำคัญที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูผู้สอนทำงานวิจัย เพื่อค้นหารูปแบบและนวัตกรรมมาใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอน (กรมสามัญศึกษา, 2534) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พรหมัญญ์ ปฏิสัมพันธ์ (2532) ได้ศึกษาพบว่า นโยบายการบริหารและการปกครองของผู้บังคับบัญชา เป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นให้บุคลากรทำงานวิจัย นภาพร สิงห์หัต (2531) พบว่า สมรรถภาพทางด้านการวิจัยของผู้บริหารโรงเรียน มีความจำเป็นและสำคัญยิ่ง ที่จะช่วยพัฒนาสมรรถภาพพื้นฐานทางด้านการวิจัยให้แก่ครูและบุคลากรประจำการในฐานะนักวิจัยประจำโรงเรียน โกวิท ประวาลพุกัญ (2531) และทองวิจัย ทางการศึกษา กรมวิชาการ (2534) ให้ความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ผู้บริหารในหน่วยงานทางการศึกษา ต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ส่งเสริมและช่วยให้ครูเกิดความต้องการในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนและการเลื่อนตำแหน่ง

แม้ว่าการวิจัยทางการศึกษาจะเห็นนโยบายของรัฐบาลและนักศึกษามากมายท่าน ได้ให้การสนับสนุนแต่จากการศึกษา รายงานสถานการณ์การวิจัยทางการศึกษาศาสนา และการวัฒนธรรมของกระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน โดย ลำดอง สีหาพงษ์ (2537) พบว่า ผลงานวิจัยทางการศึกษามีน้อยและล่าช้า เพราะในปี 2535-2539 มีโครงการวิจัยที่ได้รับการอนุมัติจำนวน 950 โครงการ มีผลงานวิจัยออกมา 93 โครงการ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ สิปโปณนัท เกตุหัต (2538) ว่าระดับการศึกษาของประชาชนโดยส ่วนรวมยังต่ำ การพัฒนาความรู้การวิจัยและวิชาการยังอ่อน สำนักงานศึกษาธิการเขต เขตการศึกษา 12 (2535) ได้ทำการวิจัยพบว่าการดำเนินงานวิจัยในชั้นเรียนของโรงเรียนต่าง ๆ ทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ปฏิบัติได้น้อย

จังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นจังหวัดขนาดใหญ่ มีโรงเรียนมัธยมศึกษาในสังกัดกรมสามัญศึกษาทั้งหมด 82 โรง (มกราคม, 2540) เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ 15 โรง ขนาดกลาง 32 โรง และขนาดเล็ก 35 โรง ทุกโรงเรียนมีหน้าที่จัดการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ดังนั้นนโยบายด้านการส่งเสริมการวิจัยในโรงเรียน จึงเป็นนโยบายหนึ่ง ที่ควรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนแต่ปรากฏว่า ตั้งแต่ปี 2530-2540 มีงานวิจัยทางการศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนเพียง 5 เรื่อง ถือได้ว่าน้อยมาก และจากการประเมินมาตรฐานใน

โรงเรียนมัธยมศึกษาตามเกณฑ์ของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (กรมสามัญศึกษา, 2539) ในจังหวัดขอนแก่น พบว่า การนำผลงานวิจัยทางการศึกษาไปใช้มีน้อยเช่นกัน

ด้วยเหตุผลและสภาพดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษา สภาพ ปัญหา ความต้องการในการทำวิจัยในชั้นเรียน และบทบาทของผู้บริหารที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดขอนแก่น เพื่อจะได้นำผลการวิจัยใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

- 1) สภาพการวิจัยในชั้นเรียน
- 2) ปัญหาและความต้องการในการวิจัยในชั้นเรียน
- 3) บทบาทของผู้บริหารที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสภาพการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งกลุ่มตัวอย่างที่นำมาศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ จังหวัดขอนแก่น 15 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2540 จำนวน 330 คน โดยมีกรอบ (Framework) ในการวิจัยดังนี้

- 1) สภาพ ปัญหา และความต้องการ ใน 4 ด้านดังนี้คือ
 - (1) การดำเนินการวิจัยในชั้นเรียน
 - (2) บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการวิจัยในชั้นเรียน
 - (3) งบประมาณในการวิจัยในชั้นเรียน
 - (4) วัสดุอุปกรณ์ และแหล่งข้อมูลในการวิจัยในชั้นเรียน
- 2) บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ใน 5 ด้าน ได้แก่
 - (1) การส่งเสริมให้เกิดความสำเร็จของงานวิจัยในชั้นเรียน
 - (2) การให้การยอมรับนับถือครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน

- (3) การให้ความสำคัญกับงานวิจัยในชั้นเรียน
- (4) การมีความรับผิดชอบต่อครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน
- (5) การส่งเสริมความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานของครูผู้ทำวิจัยในชั้นเรียน

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

1) การวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การหาความรู้หรือวิธีการใหม่ ๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับสภาพการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณภาพของการเรียนการสอน หรือเพื่อแก้ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอน โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

2) สภาพการวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การดำเนินงาน การปฏิบัติงานเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน 4 ด้าน ได้แก่

(1) การดำเนินงานวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การดำเนินงานของโรงเรียนในการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน การสนับสนุนส่งเสริมให้ครูผู้สอนทำวิจัย การนำผลงานการวิจัยไปใช้ในการแก้ปัญหาการเรียนการสอน และเป็นผลงานเพื่อเสนอขอกำหนดตำแหน่งให้สูงขึ้น การนำผลการวิจัยเผยแพร่ และการแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาในการทำวิจัย

(2) บุคลากรที่เกี่ยวข้องในการวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง ผู้บริหารและครูผู้สอนได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการวิจัยในชั้นเรียน ในด้านการเพิ่มพูนพื้นฐานความรู้ การค้นคว้าหาความรู้ การใช้เวลา การแก้ปัญหาการเรียนการสอน การให้การสนับสนุนและขวัญกำลังใจในการวิจัย

(3) งบประมาณในการวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การดำเนินงานในการจัดหางบประมาณเพื่อใช้ในการวิจัย โดยจัดหาแหล่งเงินทุนสนับสนุน การจัดสรรงบประมาณประจำปีไว้สำหรับการวิจัยและการใช้งบประมาณ

(4) วัสดุอุปกรณ์ แหล่งข้อมูลในการวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง การดำเนินงาน จัดหาวัสดุอุปกรณ์ หนังสือ ตำรา เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย การจัดมุมความรู้เกี่ยวกับงานวิจัยสำหรับครู และการรวบรวมรายชื่อแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

3) ปัญหาการวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง อุปสรรคที่ทำให้การปฏิบัติการ ดำเนินงานในการวิจัยในชั้นเรียนไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านดำเนินงานวิจัยในชั้นเรียน บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในชั้นเรียน งบประมาณในการวิจัยในชั้นเรียน และวัสดุอุปกรณ์แหล่งข้อมูลในการวิจัยในชั้นเรียน

4) ความต้องการในการวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง ความต้องการในการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนในด้านการดำเนินการ บุคลากรที่เกี่ยวข้อง งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ แหล่งข้อมูล เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ

5) โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ที่มีนักเรียนตั้งแต่ 1500 คน ขึ้นไปรวมถึงโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษด้วย

6) ผู้บริหาร หมายถึง ผู้ที่กำกับที่หรือดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงเรียน

7) บทบาทของผู้บริหาร หมายถึง พฤติกรรมการปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้บริหาร เมื่อเข้าดำรงตำแหน่งผู้บริหาร

8) ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่ดำรงตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่เป็นผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ได้ทราบสภาพปัญหาและความต้องการในการวิจัยในชั้นเรียน และบทบาทของผู้บริหารที่มีต่อการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน จากความคิดเห็นของผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการปรับปรุงพัฒนาในการส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน

2) ได้ทราบถึงแนวทางการปฏิบัติเพื่อการส่งเสริมการวิจัยในโรงเรียนของผู้บริหารตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ซึ่งจะเห็นประโยชน์ต่อโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดขอนแก่น และเขตการศึกษาอื่น ๆ ที่จะพัฒนาการเรียนการสอน